

JADWIGA OLCZAK

Dekonspiracja "metafizyki katalogowania".

Recenzja:

Cécile Giteau: Manuel de catalogage. Auteurs - titres.

P. 1-2. Paris, École Nationale Supérieure des Bibliothèques
1972 246 s.

"Manuel de catalogage" jest 3-cim, rozszerzonym i zmienionym wydaniem podręcznika "Travaux pratiques de catalogage", którego 1-sze wydanie ukazało się w 1961, drugie w 1962 roku.

Nowy podręcznik zawiera nie tylko znowelizowaną treść uwzględniając wydane w latach 1962-1970 nowe normy z zakresu katalogowania, ale wprowadza również nowy, ciekawy układ materiału wykorzystując możliwości nowoczesnej techniki reprograficznej. Zamieszczone w przykładach i ćwiczeniach liczne faksymilia wydawnictw połączone jasnym i zwięzłym komentarzem z przykładowo podanymi opisami katalogowymi, eliminują wrażenie abstrakcyjności reguł, oraz podkreślają ściśle zależności między przepisem, książką i katalogiem bibliotecznym.

Zrozumienie tych związków i wzajemnych relacji przyczynia się do rozproszenia mitu o "metafizyce katalogowania", jak to żartobliwie określają /również i francuscy/ początkujący bibliotekarze, trudności w wyborze odpowiedniego przepisu do konkretnej publikacji.

Autorka, powołując się na doświadczenia nabyte w długoletniej pracy dydaktycznej, dzieli wypadki niepowodzeń w opanowaniu sztuki katalogowania na dwie kategorie:

- adepci nauki katalogowania zaszokowani sztywnym, prawnym charakterem norm, przepisów i reguł, stają się niezdolni do hierarchizowania problemów i zatakują się w zetknięciu z przypadkiem kompleksowym bądź nietypowym,

- lub, nastawieni negatywnie do wszelkiego rodzaju automatyzmu myślowego, odmawiają stosowania reguł, których sensu nie pojęli, czerpiąc błędnie argumenty z faktu istnienia różnic w katalogach różnych typów bibliotek.

Nauka katalogowania powinna więc polegać na nauczaniu tego, co nazywamy "dyscypliną katalogowania", a co polega na uświadomieniu celu i konieczności konsekwentnego stosowania przepisów, oraz przekonania o tym, że katalogowanie nie kończy się z chwilą sporządzenia opisu, ale jest jednym z etapów budowy katalogów. Jest to szczególnie ważne w czasach, gdy trwa proces międzynarodowego ujednoczania zasad katalogowania, starymi zmianami ulegają formy wydawnicze publikacji, a rosnące potrzeby użytkowników zmuszają do nowocześniejszego katalogowania bibliotecznego.

Bibliotekarstwo francuskie nie doczekało się jeszcze całościowo opracowanej instrukcji katalogowania; zastępują ją normy omawiające szczególne zagadnienia katalogowania, instruktażowe wydawnictwa Direction des Bibliothèques, drukowane katalogi nabytków Bibliothèque Nationale, Bibliographie de la France. W tej sytuacji podręczniki do nauki katalogowania wydane przez École Nationale Supérieure des Bibliothèques, nie tylko uczą, ale i w codziennej pracy bibliotekarza zastępują nie istniejący zbiór reguł i przepisów.

"Manuel de catalogage" składa się z dwóch części. Część drugą wypełniają objaśnienia i rozwiązania ponad 70 ćwiczeń.

Pierwsza część składa się z kilku działów: Dział ogólny/omawia konstrukcję opisu katalogowego i bibliografię załącznikową; rozdział zawierający 32 przykłady zaopatrzone komentarzem i przepisami; dodatki - dane niezbędne przy ustalaniu formy hasła osobowego i adresu wydawniczego; ćwiczenia na które składają się faksymilia kart tytułowych i innych preliminariów będących źródłem danych do opisu wydawnictwa; całość zamyka indeks przedmiotowy.

Przydatność i wartość dydaktyczna zestawu przykładów i ćwiczeń omówiona została już na wstępie. Zestawienie faksymiliów wydawnictw, opisu katalogowego i edneśnych przepisów katalogowania, pozwala na zorientowanie się w metodzie opisywania publikacji, w zasadach wyberu hasła i organizacji katalogu.

Francuskie zasady katalogowania formowały się pod wpływem instrukcji anglo-amerykańskiej, dostosowanie się do postanowień międzynarodowych nie zrewolucjonizowało katalogów alfabetycznych. Wciąż jeszcze obce nam pojęcie hasła korporatywnego w bibliotekach francuskich miało już swoje tradycje, zakres pojęcia ciała zbiorowego od czasów konferencji paryskiej /1961/ uległ nieco zawężeniu i ściślejszemu sprecyzowaniu, tak jak i w innych krajach. "Manuel de catalogage" wymienia następujące kategorie autora korporatywnego: zbiorowości prywatne, instytucje publiczne, uniwersytety, instytuty uniwersyteckie, organizacje międzynarodowe, centralna administracja państwa, administracje lokalne, kongresy. Ciało zbiorowe traktowane jest jako autor publikacji oficjalnych o charakterze administracyjnym, publikacji będących rezultatem badań naukowych lub technicznych jakiegos ciała zbiorowego /ankiety, kwestionariusze badań zespołowych/, publikacji których zawartość /treść/ jest ściśle związana z nazwą instytucji

Hasło korporatywne składa się z oficjalnej nazwy instytucji i nazwy miejscowości. Nazwy instytucji centralnej administracji państwowej poprzedzone są nazwą kraju, lokalnych administracji - nazwą miasta. Pomocą przy ustalaniu formy nazw autora korporatywnego służą wydawnictwa: "Bottin administratif" dla administracji francuskiej i "Liste internationale de formes approuvées pour le catalogage des noms d'états", opracowane przez Honoré Suzanne i wydane przez FIAB w 1964 roku, dla nazw krajów.

W katalogach bibliotek francuskich stosuje się również, mało znany u nas typ hasła, "hasło ujednoczone". Hasłem ujednoczonym jest tytuł konwencjonalny, grupujący w jednym miejscu w katalogu różne wydania klasycznych tekstów religijnych, literackich lub prawnych. Dla klasycznych literackich tekstów średniowiecznych tytułem ujednoczonym jest tytuł najbardziej znany w języku oryginału, pomocą w ustalaniu tego tytułu jest publikacja FIAB "Liste internationale de vedettes uniformes pour les classiques médiévaux" opracowana przez Roger Pierrot.

Odmianą formą hasła ujednoczonego jest "hasło formy". Grupuje ono opisy pod nazwą formy piśmienniczej lub wydawniczej. Jako najczęściej spotykany przykład autorka zamieszcza formy "exposition" /wystawa/ i "mélanges" /księga pamiątkowa/.

Hasło ujednoczone, tak jak i hasło korporatywne, składa się zwykle z kilku elementów. Oprócz właściwego hasła umieszcza się i krótkie określniki, bliżej charakteryzujące publikację, ułatwiające poszukiwania. Są to najczęściej określniki miejsca i czasu.

Przykłady i ćwiczenia podają tylko wzory opisów głównych i odsyłaczy - przy, powszechnie już stosowanym, mechanicznym

pówielaniu kart katalogowych; problem formy opisu pomocniczego traci znaczenie - jest to bowiem powielony opis główny z dodatkowym hasłem.

Pomocą w rozwiązywaniu zagadek katalogowania i uzupełnieniem przepisów i reguł zawartych w podręczniku są dodatki. Oprócz informacji dotyczących formy hasła osobowego, danych bibliograficznych, wykazu stosowanych skrótów, kalendarzy, nazw obcych, autorka zamieściła tu również skrócone przepisy katalogowania starodruków i zasady szeregowania alfabetycznego. W wielu wypadkach udziela również cennych wskazówek bibliograficznych, skierowując katalogujących do właściwych wydawnictw informacyjnych.

"Manuel" uczy katalogowania na podstawie przykładów wydawnictw francuskich, książce obcej poświęca zaledwie 4 przykłady, są to publikacje w językach zachodnio-europejskich: niemieckim, angielskim, hiszpańskim. Katalogowanie druków w alfabetach odmiennych od alfabetu łacińskiego jako sprawa dalej posuniętej specjalizacji, została pominięta w omawianym podręczniku. Biblioteki francuskie prowadzą oddzielne katalogi dla druków w alfabetach obcych, nazwiska autorów występują w formie transkrybowanej, jedynie odsyłacze dla transliterowanej formy pozwalają na odtworzenie oryginalnej formy nazwiska.

Ogólnie "Manuel" jest dobrze ocenianym podręcznikiem. Suzanne Honoré, przedstawicielka Francji w Stałym Komitecie Doradczym Komisji d.s. Katalogowania IFLA, wymienia go wśród kilku bardzo dobrych podręczników katalogowania^{2/}. Ciekawy układ materiału, atrakcyjna forma wydawnicza, estetycznie i przejrzyste rozmieszczonego tekst, zachęcają do bliższego zainteresowania się podręcznikiem i wzbudzają wrażenie, że katalogowanie jest niemal

rozrywką "łatwą, lekką i przyjemną".

Na zakończenie kilka informacji o wydawcy podręcznika, pierwszej państwowej, wyższej szkole bibliotekarstwa we Francji École Nationale Supérieure des Bibliothécaires została powołana do życia dekretem z dn. 13 lipca 1965 roku, w rok potem dekret z dn. 12 czerwca zatwierdza jej program nauczania. Jej nazwa początkowo brzmiała "École Nationale Supérieure de Bibliothécaires", ale nie tylko nazwa uległa zmianie, zmieniały się również programy, systemy i zakresy nauczania. Jest to szkoła, która kształci bibliotekarzy na różnych poziomach i dla różnych typów bibliotek. Kandydaci z dyplomem studiów wyższych, zdają egzamin konkursowy sprawdzający ich zdolności do zawodu, znajomość języków obcych, oraz ogólny poziom kultury. Po roku otrzymują "diplôme supérieur de bibliothécaire" - najwyższy stopień jaki nadaje szkoła swoim absolwentom.

Jednocześnie, prowadzi się szkolenie na poziomie maturalnym, kształcącym "sous bibliothécaires" - bibliotekarzy niższego stopnia, zatrudnianych w bibliotekach miejskich, zakładowych, szkolnych. Około 60-ciu absolwentów różnych kierunków opuszcza co roku szkołę, wzmacniając kadry zawodowe nie tylko Paryża, gdzie mieści się szkoła, ale i dalszych prowincji Francji.

ENSB, w ciągu pierwszych dziesięciu lat istnienia, wydała kilka podręczników z zakresu opracowania zbiorów. Większość z nich to uzupełnione, przerobione wznowienia znanych już i wypróbowanych publikacji Direction de Bibliothèque i Bibliothèque Nationale.

Przypisy

- 1/ Suzanne Honoré: Le catalogage en France. International Cataloguing 1973 vol. 2 nr 3-5 /opracowanie tego artykułu p.t.: Problemy unifikacji przepisów katalogowania we Francji, w Biul. Bibl. Gł. UMCS 1974 R. 22 nr 3/4 s. 3-8./
- 2/ tamże
- 3/ informacje zaczerpnięte z art. Paule Salvan: L'École nationale supérieure de bibliothécaires de Paris. Bull. UNESCO Bibl. 1965 vol. 19 nr 4 s. 216-217.

TERESA BATORSKA

DO PARYŻA I Z POWROTEM PRZEZ 6 PAŃSTW I 8 GRANIC

Sprawozdanie z wycieczki turystycznej

T r a s a p o d r ó ż y /Wymieniam kraje i miejscowości zwiedzane, a rejestruję tylko zabytki oglądane w Paryżu; o miejscach czy obiektach widzianych z autokaru informuję: przejazd przez .../.

Dzień 1: JUGOSŁAWIA. Samolotem z Warszawy do Zagrzebia. Przejazd nowoczesną dzielnicą miasta. Lublana. Bled, Jezioro. Krańska Góra.
Dzień 2. Przejście graniczne Podkoren w górach Karawankach. AUSTRIA: Przejazd przełęczami Alp, doliną rzeki Drawy /Drau/ przez Villach, Spittal i Greifenburg, dalej od Lienzu nową autostradą tyrolską obok rzeki Izoli /Isel/. Przejazd 5 km Felbertauerntunnel mijając po zachodniej stronie szczyt Gross Glockner, postój. Przejazd przez Mittersill. Kitzbühel. Innsbruck. LIECHTENSTEIN: Vaduz. Dzień 3. Vaduz. SZWAJCARIA: Jezioro Walensee. Zurych. Ba-